

Socialutskottets betänkande

1980/81:20

om anslag m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde, såvitt avser alkoholpolitik och missbrukarvård (prop. 1980/81:100, bil. 8)

I betänkandet behandlas regeringens i proposition 1980/81:100 bilaga 8. (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag m. m. för budgetåret 1981/82 under avsnitt J. Alkoholpolitik och missbrukarvård jämte motio-
ner.

Alkoholpolitik och missbrukarvård

J 1–J 9. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader m. fl. anslag. Regeringen har under punkterna J 1–J 9 (s. 194–210) föreslagit

(J 1) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 50 672 000 kr.,

(J 2) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

(J 3) att riksdagen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 760 000 kr.,

(J 4) att riksdagen till Lån till byggnadsarbeten vid vårdanstalter m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,

(J 5) att riksdagen dels godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare m. m., dels till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1981/82. anvisar ett förslagsanslag av 285 150 000 kr.,

(J 6) att riksdagen dels godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m., dels till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 96 650 000 kr.,

(J 7) att riksdagen till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.,

(J 8) att riksdagen till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 15 300 000 kr.,

(J 9) att riksdagen till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 20 850 000 kr.

Motioner

I motion 1980/81:228 av Sten Svensson (m) och Björn Körlof (m) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär ett samlat åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket,

2. att riksdagen hos regeringen begär en snabb undersökning av möjligheterna att samordna samhällets resurser för bekämpande av narkotikamissbruket i överensstämmelse med vad som anförts i motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från justitieutskottet. Yttrandet, JuU 1980/81:1:y, fogas vid betänkandet som bilaga.

I motion 1980/81:532 av Elver Jonsson (fp) och Olle Grahn (fp) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om återinförande av domstolarnas skyldighet att lämna statistik om sambandet mellan vissa brottstyper och alkohol,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i denna motion anförts angående användande av antalet våldsbrott som mått på alkoholpolitikens resultat.

I motion 1980/81:720 av Sixten Pettersson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att undersöka möjligheterna att under största hänsynstagande till den enskilde medborgarens frihet och integritet i förebyggande syfte genom mätning av de s. k. GT-värdena spåra allvarliga sjukdomstillstånd, bl. a. dold alkoholism.

I motion 1980/81:845 av Sven Johansson (c) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen vidtar åtgärder för

1. att ytterligare förstärka informationen om alkoholens skadeverkningar med särskild inriktning på barnen i skolåldern och övrig ungdom,

2. att inrikta informationen på att angripa själva bruket av alkohol såsom onödigt och skadligt.

I motion 1980/81:934 av Per Israelsson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att med statligt stöd väsentligt utöka antalet vårdplatser för vård av missbrukare hos samtliga vårdhuvudmän, liksom åtgärder för att motverka återfall, genom att de vårdade ges tillgång till bostad och meningsfull sysselsättning, stöd och övervakning.

I motion 1980/81:1247 av Ulla Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förbättrade möjligheter till vård av personer som omhändertagits enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m. m. (LOB) i Växjö med omnejd.

I motion 1980/81:1252 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1-5 och 7), att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården,

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering m. m. av försöksverksamhet med tillnyktringsenheter.

3. att till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet för budgetåret 1981/82 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.,

4. att till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. för budgetåret 1981/82 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 102 650 000 kr.,

5. att till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1981/82 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 000 000 kr. förhöjt anslag av 21 300 000 kr.,

7. att till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1981/82 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 22 850 000 kr.

I motion 1980/81:1479 av Eric Enlund m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående femårsprogram för minskad alkoholkonsumtion,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående fortsatta informationsinsatser riktade till ungdomar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående inriktningen av samhällets alkoholinformation,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående formerna för samhällets stöd till alkoholfria träffpunkter för ungdomar i det framtida alkoholpolitiska utredningsarbetet.

I motion 1980/81:1634 av Anders Gernandt (c) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om lämpliga åtgärder för att initiera en märkeskampanj i enlighet med motionens mening.

I motion 1980/81:1912 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1-3), att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en informationsinsats till samhälleliga organ om de mål riksdagen fastställt för alkohol- och narkotikapolitiken,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en omprövning av behandlingssystemet för alkohol- och narkotikamissbrukare,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjer för de fortsatta informationsinsatserna i drogfrågor.

Utskottet

Inledning

Under de senaste åren har det gjorts mycket omfattande insatser på alkoholområdet och då det gäller missbruk av narkotika. Insatserna har kommit till stånd inte bara efter beslut i riksdagen utan i många fall efter initiativ i kommuner och landsting. Också frivilliga organisationer har gjort betydelsefulla insatser. Som konstateras i propositionen är alkoholsituationen fortfarande allvarlig men det finns nu fog för en viss optimism. Det finns, anfördes det i propositionen, tecken på att en lång tids negativ utveckling vad gäller alkoholkonsumtion och missbruk är på väg att brytas. Samtidigt måste dock framhållas att det torde vara alltför tidigt att dra några mer bestämda slutsatser av exempelvis den nedgång i försäljningen av alkoholdrycker som ägt rum fr. o. m. sista kvartalet 1979. Även om den negativa utvecklingen då det gäller alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna som ägt rum mycket länge skulle kunna brytas, måste utskottet konstatera att vi måste vara beredda att under i vart fall de närmaste åren göra särskilda insatser på alkoholområdet. Alkoholmissbruket tillsammans med narkotikamissbruket kommer med all sannolikhet att, liksom nu, under lång tid vara vårt lands största sociala och medicinska problem. Frågan om situationen då det gäller narkotikamissbruket behandlas närmare i ett senare avsnitt.

Vissa övergripande alkoholpolitiska frågor, m. m.

Den av riksdagen fastslagna långsiktiga målsättningen för alkoholpolitiken innebär att den totala, alltför höga konsumtionen av alkohol skall begränsas, att man skall komma till rätta med alkoholmissbruket samt att alkoholpolitiken skall sättas in i sitt sociala sammanhang (se redovisning i SoU 1978/79:26 s. 5).

Det centrala ansvaret för alkoholpolitiken på myndighetsnivå åvilar sedan den 1 januari 1978 socialstyrelsen. Den vid samma tidpunkt inrättade och till styrelsen knutna nämnden för alkoholfrågor skall dels vara rådgivande i frågor av allmän alkoholpolitisk karaktär, dels beslutande i fråga om fördelningen av medel som ställs till socialstyrelsens förfogande för alkoholpolitisk verksamhet.

Vid budgetbehandlingen förra året beslöts om en betydande höjning av anslagen för alkoholpolitik och nykterhetsvård. En ökad satsning gjordes på upplysning och opinionsbildning mot alkoholkonsumtion bl. a. genom att en särskild kampanj mot langning av alkohol till ungdomar skulle genomföras. För langningskampanjen, som ännu inte är avslutad, har betydande resurser

ställt till förfogande huvudsakligen över statsbudgeten. Kampanjen leds av arbetsgruppen för insatser mot överlåtelse av alkohol till ungdomar. I arbetsgruppen är bl. a. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen företrädna.

Vid den nämnda budgetbehandlingen våren 1980 ansåg socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1979/80:31 s. 6, rskr 1979/80:184) att det för en begränsad tidsrymd skulle tillsättas ett samordningsorgan på alkoholområdet, som skulle arbeta med största skyndsamhet. Samarbetsorganet skulle ha ett nära samarbete med nämnden för alkoholfrågor, som har en bred folkrörelseanknytning.

I enlighet med riksdagens begäran tillsatte regeringen – i maj 1980 – samordningsorganet för alkoholfrågor (SAMO). I SAMO ingår ledande tjänstemän från berörda departement samt cheferna för de statliga myndigheter i vilkas verksamhet det ingår att behandla alkoholfrågor. I direktiven (S 1980:06) anges i överensstämmelse med riksdagens begäran att SAMO:s uppgifter skall vara att dels lägga fram förslag som kan beaktas i budgetpropositionen för år 1981, dels initiera och planlägga arbetet för de ytterligare åtgärder som kan anses nödvändiga och dels pröva frågan om upprättande av ett mer långsiktigt program på alkoholområdet. I direktiven anges bl. a. också att SAMO skall nära följa det arbete som pågår för att kartlägga, förändra och förbättra vård- och rehabiliteringsinsatserna för alkoholmissbrukare liksom det arbete som utförs av frivilliga organisationer. SAMO skall också särskilt uppmärksamma frågorna hur samhällets olika insatser för människor med missbruksproblem inom bl. a. skolan, socialvården, sjukvården och arbetslivet kan samordnas bättre än som är fallet i dag. Även det växande missbruket bland kvinnor anges i direktiven bära särskilt uppmärksammas liksom barnens situation i familjer där missbruk förekommer.

SAMO har i slutet av förra året lagt fram rapporten (Ds S 1980:10) Om alkoholpolitiken. I denna upptas sådana åtgärder som enligt kommitténs mening är möjliga och särskilt angelägna att genomföra på kort sikt. SAMO:s rapport innehåller bl. a. följande.

För skolans del anser SAMO att ett mer långsiktigt och djupgående attitydförändrande arbete måste komma till stånd och föreslår därför att länskolnämnderna under nästa budgetår får sådana resurser att de s. k. ANT-kontaktpersonerna på halvtid kan ägna sig åt arbetet med drogfrågorna. Dessutom föreslås att varje skola utarbetar ett särskilt handlingsprogram för arbetet med drogfrågorna och att som en inledning till detta särskilda temadagar genomförs. Informationsinsatser för att minska drogbruket bland de värnpliktiga föreslås också. I avsikt att åstadkomma ökad information om missbruksfrågor till blivande föräldrar och för att vid behov kunna ge ökat stöd under graviditet föreslås en bred utbildningsinsatsning i dessa frågor för all personal vid mödra- och barnhälsovården.

Den omprövning av inställningen till alkohol och alkoholvanor som har påbörjats i och med langningskampanjen bör enligt SAMO breddas och

fördjupas och också inriktas mot bruket av cannabis och andra narkotiska preparat liksom mot överkonsumtion av lugnande medel och psykofarmaka. SAMO föreslår att en särskild arbetsgrupp får i uppdrag att i nära kontakt med folkrörelsernas arbete inom området utforma en informationsinsatsning under nästa budgetår.

SAMO konstaterar att bristen på samverkan mellan medicinska och socialvårdande insatser alljämt framstår som ett av de stora problemen men anser att en avgörande förbättring bör kunna påräknas till följd av den förestående huvudmannaskapsreformen. SAMO föreslår att ett intensifierat praktiskt utvecklingsarbete nu kommer till stånd och främst inriktas på att skapa bättre samverkan mellan sjuk- och socialvård när det gäller vården av alkoholmissbrukare. Såsom exempel på utvecklingsarbetets innehåll nämns gemensamma utbildningsinsatser för personal från olika enheter, utbytes-tjänster och pryoverksamhet med målet att utarbeta rutiner för kontakt och samarbete liksom för gemensam behandlingsplanering. Det föreslås också att den närmare utformningen av utvecklingsarbetet läggs på en central arbetsgrupp, att projekten lokalt leds av arbetsgrupper med företrädare för berörda huvudmän, att flera olika projekt startas och att dessa dokumenteras i lättillgänglig form.

Med anledning av socialtjänstreformen och huvudmannaskapsförändringarna inom socialvården föreslås också en förstärkt fortbildningsinsats för missbrukarvårdens personal.

SAMO anser det viktigt att ett utvecklingsarbete kommer till stånd i syfte att göra vårdinsatserna bättre anpassade till de kvinnliga missbrukarnas särskilda behov. Därför föreslås fortsatt stöd till det s. k. KARTAD-projektet vid karolinska sjukhuset och då främst till den specialmottagning för kvinnor med alkoholproblem i tidigt skede som planeras i anslutning till forskningsmottagningen.

I propositionen föreslås under anslagen J 6 och J 9 att tillhoppa 8,5 milj. kr. anvisas så att de ovan redovisade förslagen kan genomföras. Kostnaden för förslagen beräknas av SAMO till 16,3 milj. kr. Av detta belopp förutsätts 1,7 milj. kr. för utbildning av personal vid mödra- och barnhälsovården bli täckta genom medel som anvisats på statsbudgeten för innevarande budgetår under anslaget J 9. Vidare kommer frågan om finansieringen av 1 milj. kr. till fortbildningsinsatser för missbrukarvårdens personal att tas upp i anslutning till förhandlingarna inför förändringarna i huvudmannaskapet för socialvårdens institutioner. Återstående medelsbehov beräknas bli täckt av medel från allmänna arvsfonden.

Utskottet biträder regeringens förslag i här aktuella delar. Därvid förutsätter utskottet att i den mån den begärda medelsanvisningen inte förslår för att genomföra SAMO:s förslag bidrag lämnas från allmänna arvsfonden så att förslagen kan genomföras i den omfattning som SAMO förordat.

Då det gäller genomförandet av förslagen vill utskottet här också nämna att det nyligen utfärdats tilläggsdirektiv (dir. 1981:6) till arbetsgruppen för insatser mot överlåtelse av alkohol till ungdomar av innehåll bl. a. att arbetsgruppen skall planera och ansvara för den fortsatta opinionsbildningen mot drokkulturen. I anslutning härtill bör nämnas att SAMO:s förslag i detta

avseende beräknas dra en kostnad av 7 milj. kr. under nästa budgetår.

Utskottet återkommer i det följande till flera av de delförslag av SAMO som utskottet här tillstyrkt.

SAMO har lagt fram vissa förslag till vilka regeringen ännu inte tagit slutlig ställning. Detta gäller frågor om begränsningar av alkoholens tillgänglighet. Det kan i detta sammanhang nämnas att SAMO i det fortsatta arbetet skall genomföra en mera omfattande granskning av gällande restriktionssystem och föreslå de förändringar som framstår som motiverade. Kommittén avser också att då redovisa de tekniska förutsättningarna för att införa en allmän ransonering av alkoholinköp liksom en registrering av sådana inköp.

SAMO avser också att i sitt fortsatta utredningsarbete särskilt studera frågan hur vårdinsatserna kan förändras så att man i större utsträckning än i dag får förutsättningar att nå personer som befinner sig i tidiga skeden av missbruket.

Frågan om SAMO:s fortsatta arbete tas upp i motion 1980/81:1479 (yrkande 1) av Eric Enlund m. fl. (fp). Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att ett flerårsprogram på alkoholområdet utarbetas. Eftersom det ingår i SAMO:s uppgifter att pröva frågan om upprättande av ett mera långsiktigt program på området och då SAMO:s arbete enligt utskottets mening inte bör föregripas, anser utskottet att det inte är lämpligt att riksdagen nu tar ställning till vilken tidsrymd ett sådant program skall omfatta och vilken målsättning det bör innehålla. Utskottet avstyrker därför motionen, såvitt däri förordas ett femårsprogram för minskad alkoholkonsumtion.

Utskottet tar här också upp till behandling motion 1980/81:532 av Elver Jonsson (fp) och Olle Grahn (fp). Motionen syftar till att vi skall få fram ett förbättrat informationsunderlag för den framtida alkoholpolitiken. I motionen yrkas att det skall återinföras en skyldighet för domstolarna att lämna statistik som avser sambandet mellan våldsbrott och alkohol. Motionärerna vill också att riksdagen skall uttala sig om användandet av antalet våldsbrott som mått på resultatet av alkoholpolitiken.

Inom socialstyrelsen finns en projektgrupp för utveckling av statistik rörande beroendeframkallande medel. Denna har under 1980 gett ut en rapport (Genomgång av statistik inom området beroendeframkallande medel). I rapporten redogörs för olika mått på utvecklingen inom området. Projektgruppen har dessutom initierat flera nya projekt för att täcka områden som saknar statistisk belysning. Avsikten är att utröna om dessa projekt kan resultera i löpande statistik, som tillsammans med den statistik som redan förs kan ligga till grund för socialstyrelsens bedömning av utvecklingen inom missbruksområdet.

Här bör också nämnas att det inom BRÅ f. n. utförs en studie av domar i mål som avser våldsbrott. Rapporten beräknas vara klar under år 1981.

Utskottet anser det vara av värde att man studerar vilket samband som finns mellan bruk av alkohol eller narkotika och våldsbrott. Med hänsyn

främst till det arbete på statistikområdet som i enlighet med det anförda pågår är emellertid något riksdagens initiativ inte erforderligt med anledning av motionen i motsvarande del. Något särskilt uttalande av det slag motionärerna förespråkar är inte heller påkallat. Motionen avstyrks.

Åtgärder mot narkotikamissbruket

Missbruket av narkotika är väsentligt mindre utbrett än alkoholmissbruket. Narkotikamissbruket är trots detta ett av våra stora sociala problem eftersom skadeverkningarna för missbrukarna själva, deras anhöriga och samhället är mycket omfattande.

Utredningen (S 1977:04) om narkotikamissbrukets omfattning (UNO) har under 1980 framlagt två delrapporter som behandlar det "tunga" narkotikamissbrukets omfattning (Ds S 1980:5 och Ds S 1980:11). Med tungt missbruk avser utredningen allt injektionsmissbruk och allt dagligt eller nästan dagligt annat narkotikamissbruk. Utredningen bedömer att det totala antalet tunga narkotikamissbrukare i hela landet omfattar 10 000–14 000 personer. Av dessa återfinns ca 60 % i de tre storstadsområdena. UNO har gjort beräkningar som visar att det med stor sannolikhet har skett en omfattande ökning av det tunga missbruket utanför Storstockholmsområdet sedan slutet av 1960-talet. UNO har också som uppgift att ge en allmän bild av narkotikamissbruket bland ungdomar. En rapport kommer att läggas fram under våren.

Enligt uppgifter från brottsförebyggande rådets narkotikagrupp – uppgifterna för denna grupp berörs närmare i det följande – står det klart att cannabismissbruket ökat bland ungdom, att heroinmissbruk nu förekommer i hela landet, att viss ökning under det senaste året skett av missbruket av centralstimulerande medel samt att missbruk av kokain förekommer men är begränsat (prop. 1980/81:100, bil. 8, s. 192).

I motion 1980/81:228 av Sten Svensson (m) och Björn Körlof (m) begärs dels ett samlat åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket (yrkande 1), dels en snabb undersökning av möjligheterna att samordna samhällets resurser för bekämpande av narkotikamissbruket i överensstämmelse med vad som anförs i motionen (yrkande 2).

Motionärerna anför bl. a. att narkotikaproblemet nu har nått en sådan omfattning att helt nya metoder och insatser behövs för att minska narkotikamissbruket. Enligt motionärernas uppfattning har samhället stora resurser för förebyggande och bekämpande av narkotikamissbruket, men dessa resurser är splittrade i vad gäller både organisation och ansvar. Motionärerna framhåller att det krävs en snabb och effektiv organisation som har överblick över hela narkotikaproblemet och som snabbt kan ingripa, utreda, lagföra och följa upp effekterna av gjorda insatser såväl i skola, socialvård, polis m. m. som inom kriminalvården och inom samhällets narkomanvård.

Motionärerna föreslår åtgärder inom såväl justitiekammarens som socialutskottets beredningsområden.

Som förslag till åtgärder inom justitiekammarens beredningsområde nämner motionärerna bl. a. en kraftigare straffskärpning för narkotikabrott. För att försvåra langning och fortsatt missbruk av narkotika måste enligt motionärerna även innehav av små mängder av narkotika beivras och inte bli föremål för åtal eftergift. Motionärerna vänder sig också mot de möjligheter som finns till permissioner från kriminalvårdsanstalter. Detta i förening med en relativt låg upptäcktsrisk och lindriga straff bidrar enligt motionärerna till att göra Sverige lockande för den internationella narkotikahandlingen.

När det gäller vården av missbrukare anförs bl. a. att en framgångsrik vård av dem som missbrukar narkotika kräver insatser på ett så tidigt stadium som möjligt. Motionärerna framhåller vidare att åklagare, domstol och framför allt sociala centralnämnder alltför sällan vidtar åtgärder mot själva missbruket för att stävja detta i det tidiga skede då det är förhållandevis lättbehandlat. Motionärerna föreslår att lagstiftningen skärps i syfte att nämnder skall ingripa snabbt och kraftfullt mot själva missbruket. I motionen framhålls att de sociala myndigheterna genom uppsökande verksamhet bör "följa upp" alla personer som omhändertags på grund av missbruk och att läkare och sjuksköterskor bör få bättre utbildning så att de kan spåra missbruksproblem bakom olika sjukdomar. Det uttalas att möjligheterna till tvångsinsatser mot dem som är grava narkotikamissbrukare måste öka. Slutligen uttalas att det är mycket angeläget att insatserna intensifieras för att en effektivare eftervård skall kunna åstadkommas.

I fråga om samordningsyrkandet förordas att man snarast utreder förutsättningarna för att skapa samordnande organ – lokalt, regionalt och centralt – för ledning av förebyggande och bekämpande av narkotikabruk och narkotikabrottslighet. Organisationen skulle enligt motionärerna inte behöva följa myndighetsgränser utan snabbt kunna på konsult- eller arvodesbasis knyta till sig sakkunskap i form av t. ex. juridisk, medicinsk eller social expertis.

Justitiekammaren har avgett yttrande över motionen (se bilaga).

Vad först angår yrkandet i motionen om ett samlat åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket vill socialutskottet erinra om följande.

År 1978 antog riksdagen (prop. 1977/78:105, SoU 36, rskr 363) ett åtgärdsprogram på narkotikaområdet, som innehöll nio punkter, nämligen (1) insatser för att intensifiera det förebyggande arbetet och informationen, (2) kraftig förstärkning av vårdresurserna för narkotikamissbrukare, (3) särskild satsning på familjevård inom missbruksområdet, (4) särskild utbildning för behandlingspersonal, (5) ökad forskning och utvärdering av pågående behandlingsarbete, (6) åtgärder för att förbättra missbrukarnas arbetsmarknadssituation, (7) insatser mot narkotikaproblemen inom krimi-

nalvården, (8) fortsatt hög prioritet för narkotikafrågorna i polis- och tullarbetet och (9) internationella insatser.

BRÅ:s narkotikagrupp, som har en bred representation från berörda myndigheter och organ, har till uppgift att verka för samordning av myndigheternas insatser på narkotikaområdet, att fortlöpande analysera missbrukssituationen och att ta initiativ till fortsatta åtgärder inom narkotikaområdet. Gruppen har också till uppgift att följa de försöksverksamheter inom narkomanvården varom riksdagen beslutade år 1978.

Gruppen publicerade år 1979 en lägesrapport, och en ny sådan kommer att läggas fram under hösten i år. Försöksverksamheterna kommer då att redovisas och förslag läggas fram om hur resultaten av försöken skall kunna användas i den reguljära verksamheten.

Justitiekommittén har i sitt yttrande gett en utförlig redovisning för olika vidtagna eller förestående åtgärder inom dess beredningsområde och finner mot bakgrund av den lämnade redovisningen att några ytterligare åtgärder inom beredningsområdet med anledning av det här behandlade motionsyrkandet (yrkande 1) inte är påkallade.

Socialutskottet anser att det inte finns anledning att ompröva det åtgärdsprogram som riksdagen antog år 1978.

Härutöver finns med anledning av vad som anförs i motionen skäl att tillägga följande. I samband med behandlingen av socialtjänstreformen hade utskottet anledning att ingående behandla missbruksfrågorna. På initiativ av socialutskottet togs det i socialtjänstlagen in en paragraf (11 §) i vilken starkt framhölls socialnämndens skyldighet att vidta åtgärder på missbruksområdet (se närmare härom s. 21). På förslag av utskottet begärde riksdagen också att frågan om vård utan samtycke av vuxna missbrukare skulle bli föremål för en snabb utredning. Socialberedningen har för kort tid sedan lagt fram betänkandet (SOU 1981:7) lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), som är avsedd att komplettera socialtjänstlagen i de fall missbrukare av bl. a. narkotika inte kan beredas nödvändig vård i frivilliga former. Avsikten är att lagen efter riksdagsbehandling under hösten skall träda i kraft vid årsskiftet.

Utskottet, som i detta sammanhang vill understryka den initiativskyldighet som åvilar BRÅ:s narkotikagrupp, avstyrker med hänvisning till det anförda yrkande 1 i motionen.

Utskottet tar härfter upp frågan om behovet av ytterligare organisatoriska insatser mot narkotikamissbruket (yrkande 2).

Av central betydelse vid bedömningen av denna fråga är innehållet i den nämnda socialtjänstreformen. Denna träder i huvudsak i kraft vid kommande årsskifte. I socialtjänstlagen har markerats socialtjänstens ansvar för både det allmänt förebyggande och det individuellt inriktade vårdarbetet. Vikten av att socialnämnden bedriver en uppsökande verksamhet har också understrukits. Om en enskild behöver samhällets hjälp att lösa problem som sammanhänger med exempelvis narkotikamissbruk har han således rätt att få

sådan hjälp av socialnämnden, antingen genom insatser inom socialtjänsten eller genom att socialtjänsten förmedlar andra insatser. Socialnämndens vårdansvar upphör inte heller om den hjälpbehövande tas in på vårdinstitution, t. ex. inom sjukvården. Behandlingsansvaret åvilar visserligen den behandlande institutionen, men socialnämnden har skyldighet att kontinuerligt följa ärendet och förbereda de vårdinsatser som kan krävas efter utskrivningen.

I den proposition som ligger till grund för socialtjänstreformen (1979/80:1) och som i här aktuell del lämnats utan erinran av riksdagen (SoU 1979/80:44) diskuteras olika samverkansfrågor utförligt. Det påpekas bl. a. att när socialtjänstens verksamheter organiseras efter en helhetsprincip – som blir fallet efter socialtjänstlagens införande – ett ökat behov av samverkan mellan socialtjänsten och samhället i övrigt uppkommer. Det betonas också att man genom samverkan bör kunna undvika att flera myndigheter var och på sitt håll utreder och försöker tillgodose samma eller likartade behov.

I överensstämmelse med vad som ovan sagts om innehållet i socialtjänstlagen understryks i propositionen att det måste ske dels en allmän samverkan som avser samhällsplanering m. m., dels en samverkan i enskilda ärenden. Som samverkansparter nämns andra myndigheter som primär- och landstingskommunala organ, försäkringskassorna, arbetsmarknadsmyndigheterna, polisen m. fl. och frivilliga organ av olika slag. Det framhålls också att samverkan bör ske på olika nivåer.

Tanken på att formerna för samverkan skulle bindas genom lagbestämmelser avvisas i propositionen. Socialstyrelsen förutsätts tillsammans med berörda myndigheter och de båda kommunförbunden utarbeta riktlinjer för samarbetets bedrivande, exempelvis när det gäller försäkringskassorna, arbetsmarknadsmyndigheterna, sjukvården och kriminalvården.

Föreskrifter om samarbetet barnvårdsnämnd – polis – skola finns f. n. i regeringens cirkulär (1970:513, efter ändring omtryckt 1976:598). Där förordas ett intensifierat samarbete i syfte att främja barns och ungdoms utveckling samt förebygga och motverka brottslighet och annan missanpassning. Särskilda samarbetsorgan bör i princip finnas. I samarbetet bör förutom företrädare för barnvårdsnämnd (socialnämnd), skola och polis även andra myndigheter och organisationer som berörs av verksamheten delta. Av en rapport från socialstyrelsen (Meddelandeblad nr 34/80) framgår bl. a. att samarbetsorganens arbetsform under de senaste åren har fått en bredare förankring i kommunernas förebyggande barn- och ungdomsvård. Kommunerna har börjat utarbeta egna arbetsformer och rutiner. Någon enhetlig modell för alla kommuner finns inte. De förvaltningar som vanligtvis är representerade i organet är social- och skolförvaltningar, fritidsnämnd, kulturnämnd samt polis. Däremot saknas i de flesta fall deltagare från arbetsförmedling, försäkringskassa och psykisk barn- och ungdomsvård. Flertalet kommuner har verksamheten inriktad på drogproblematiken. Utskottet har inhämtat att rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen, arbetsmark-

nadsstyrelsen, socialstyrelsen, brottsförebyggande rådet och de båda kommunförbunden gemensamt arbetar på ett förslag till riktlinjer för det fortsatta samarbetet på barn- och ungdomsområdet.

Justitieutskottet har i sitt yttrande uttalat att det kan ifrågasättas om det inte erfordras åtgärder från statsmakternas sida i syfte att åstadkomma en effektivare och längre gående samverkan mellan berörda myndigheter än som följer av det ovan redovisade cirkuläret. Justitieutskottet anför fortsättningsvis att vad sålunda sagts gör sig särskilt gällande i belysning av de inskränkningar i möjligheten till informationsutbyte mellan myndigheter som den nya sekretesslagen leder till, särskilt på det sociala området.

Socialutskottet är medvetet om att de nya sekretessreglerna i vissa fall kan skapa svårigheter för berörda myndigheter att samarbeta i ärenden rörande enskilda personer även om samarbetsfrågorna i många fall löses genom att den enskilde ger sitt tillstånd till att myndigheter gemensamt diskuterar ärendet. Mot bakgrund av de principer om bl. a. samverkan som kommit till uttryck i socialtjänstlagen ser utskottet det därför som angeläget att man ägnar uppmärksamhet åt sekretesslagens inverkan på myndigheternas möjligheter att utbyta erfarenheter och att samordna sina insatser i enskilda vård- och behandlingsärenden.

I propositionen med förslag till socialtjänstlagen framhölls att det är viktigt att man samordnar tillgängliga resurser även när det gäller vuxna lagöverträdare och missbrukare av alkohol och narkotika. Det uttalades att socialstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen efter samråd med skolöverstyrelsen, brottsförebyggande rådet och de båda kommunförbunden bör utfärda allmänna råd om hur samarbetet skall ordnas i kommunerna. Enligt vad utskottet också inhämtat arbetar inom socialstyrelsen en arbetsgrupp med att utforma de allmänna råd som erfordras inför genomförandet av socialtjänstreformen.

Då det gäller att finna samverkansformer mellan olika samhällsorgan inbördes och mellan samhällsorgan och frivilliga organisationer är det ofta nödvändigt att en försöksverksamhet läggs till grund för beslut om hur samverkan skall utformas. Många olika försök har gjorts, bl. a. då det gäller samverkan inom socialvården och samverkan mellan olika organ inom socialvården och hälso- och sjukvården, försäkringskassorna och arbetsmarknadsmyndigheterna. Dessa försök blir självfallet av stor betydelse då det gäller att genomföra socialtjänstreformen, eftersom i enlighet med vad som ovan anförts lagstiftningen på området ställer mycket höga krav på samverkan.

Missbruket av narkotika är särskilt utbrett i storstadsområdena. Det finns därför anledning att ge några exempel på hur vissa av de samarbetsfrågor som aktualiseras genom motionen är lösta i dessa områden.

För Storstockholms narkomanvård finns en överenskommelse mellan kommunerna och landstinget som innebär att landstinget svarar för avgiftningsenheterna medan Stockholms kommun planerar och bygger ut

institutionernas vårdplatser och övriga kommuner "köper in" sig på platser.

För samarbetet mellan Stockholms kommun och landstinget finns ett parlamentariskt samrådsorgan för narkomanvårdsfrågor. Inför socialtjänstens genomförande har en speciell arbetsgrupp tillsatts i syfte att tillgodose önskemålet om en väl fungerande vårdkedja för den enskilde missbrukaren.

Här bör också nämnas att det enligt vad socialstyrelsen uppgivit i Stockholm, Malmö och Göteborg inom narkomanvårdsområdet finns informella arbetsgrupper med företrädare för samtliga vårdenheter. I Stockholm träffas gruppen en gång i veckan. Medlemmarna, ett 30-tal, representerar samtliga vård- och behandlingsenheter i Stockholm med kranskommuner. Även kriminalvårdens enheter, frivården och skyddskon-sulentorganisationen är representerade. I gruppen diskuteras vårdfrågor, metodfrågor, samarbetsfrågor m. m. men inte enskilda ärenden. RFHL svarar för administrationen av grupperna.

Socialutskottet vill med hänvisning till den lämnade redovisningen framhålla att det på det lokala planet pågår ett omfattande samarbete som rör bl. a. åtgärder mot narkotikamissbruket, att socialtjänstlagstiftningen starkt betonar socialtjänstens ansvar för samverkan, att kommunerna enligt den nya lagstiftningen får stor frihet att själva utforma på vad sätt samverkan med andra myndigheter eller organ skall ske men att vissa generella riktlinjer skall utarbetas av socialstyrelsen tillsammans med berörda myndigheter.

Justitiekommittén anser i sitt yttrande att särskild vikt bör fästas vid ett väl fungerande samarbete på det lokala planet när det gäller att bemästra narkotikaproblemen. Nämda utskott har därför för sin del inget att erinra mot att socialutskottet tillstyrker bifall till motionen såvitt gäller frågorna om organisation och rutiner för sådant samarbete (yrkande 2). Samtidigt bör dock påpekas att justitiekommittén uttalar att det för beivrandet av narkotikabrottsligheten inte finns skäl att överväga att tillskapa en ordning som avviker från den som gäller för beivrande av brott i allmänhet. Även den organisatoriska indelningen av rättsväsendets myndigheter bör bestå.

Socialutskottet delar uppfattningen att särskild vikt bör fästas vid samarbetet på det regionala och lokala planet. Den i det föregående lämnade redovisningen ger emellertid enligt socialutskottets mening belägg för att det inte är påkallat med något riksdagens initiativ för att utveckla samarbetet vare sig på det lokala eller regionala planet. I sistnämnda hänseende erinrar utskottet också om den huvudmannaskapsreform som riksdagen fattat beslut om samtidigt med beslutet om socialtjänstreformen.

Då det gäller den centrala organisationen uttalar justitiekommittén att frågan huruvida det vid sidan av verksamheten inom BRÅ erfordras ytterligare en central organisation i det syfte som motionärerna förespråkar delvis ligger utanför justitiekommitténs beredningsområde och därför är svårbedömbart för utskottet. Socialutskottet anser för sin del att det inte

heller i nämnda avseende är påkallat med något riksdagens initiativ. Socialstyrelsen har – som delvis framgår av den tidigare framställningen – vissa centrala uppgifter då det gäller att samordna åtgärder mot narkotikamissbruk. Några problem för BRÅ och socialstyrelsen att avgränsa ansvaret emellan sig torde dock, såvitt socialutskottet kan bedöma, inte föreligga. Utskottet kan inte tillstyrka att det tillskapas ytterligare en central organisation på det här aktuella området.

I enlighet med det anförda avstyrks även yrkande 2 i motion 1980/81:228. Motionen avstyrks således i sin helhet.

Utskottet behandlar här slutligen motion 1980/81:1634 av Anders Germandt (c) vari föreslås att riksdagen hos regeringen anhåller om lämpliga åtgärder för att initiera en märkeskampanj mot narkotikabruket. Märkena skulle säljas och inkomsterna tillföras narkotikaoffrens länkrörelser.

Utskottet – som erinrar om att bidrag anvisas under anslag J 8 till bl. a. frivilliga organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare – anser att initiativet till och genomförandet av en eventuell märkeskampanj av det slag motionären föreslår bör tas av berörda organisationer själva. Motionen avstyrks därför.

Informationsfrågor, m. m.

Medelsanvisningen under anslag J 9 Upplysning och information på alkoholområdet uppgår för innevarande budgetår till 20,85 milj. kr. För nästa budgetår föreslås en oförändrad medelsanvisning. Av medlen föreslås 7,5 milj. kr. användas till genomförande av förslag till åtgärder som SAMO lagt fram; som angetts i det föregående är avsikten att vissa av åtgärderna skall finansieras på annat sätt, bl. a. genom att medel anvisas ur allmänna arvsfonden. För statens ungdomsråds verksamhet beträffande upplysning om alkohol- och narkotikaproblem beräknas 4,1 milj. kr. Återstående belopp, 9,25 milj. kr., är avsett för socialstyrelsens informationskampanjer och övriga informationsåtgärder inom förevarande område.

I det följande återkommer utskottet med anledning av motioner till frågan om anslagets storlek och dispositionen av vissa av de angivna delposterna. Utskottet tar emellertid först upp till behandling vissa allmänna frågor om utformningen och inriktningen av informationen på området. Ställningstagandet till dessa frågor blir av betydelse bl. a. för socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, som skall fördela vissa av de här aktuella medlen för information i alkoholfrågor.

Målsättningen för informationen på missbruksområdet innebär (se bl. a. SoU 1979/80:31 s. 12) att informationen skall sätta in missbruksproblemen i deras sociala sammanhang och vidga medvetenheten om att människors sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser. Den skall också medverka till en sådan förändring i synen på dem

som har skadats genom missbruket att deras delaktighet i den samhällliga gemenskapen tryggas. Informationen bör understryka riskerna för skadeverkningar och betona vikten av helnykterhet under uppväxtåren, i trafiken och i arbetslivet. Den bör inriktas på att förändra och begränsa det traditionella bruket av alkohol. Informationen bör till stor del avse ungdomen men inte ensidigt inriktas på denna. Ansvar för den övervägande delen av informationen skall vila på folkrörelserna, som bör ges resurser härför.

När det gäller riktigheten av den information som lämnas av myndigheter är det, som utskottet fann anledning uttala förra året, självklart att informationen skall vara korrekt. Lika självklart är att informationen skall vara balanserad och fri från överdrifter. Vad nu sagts gäller givetvis även organisationernas informationsverksamhet.

I motion 1980/81:1912 (yrkande 1) av Rune Gustavsson m. fl. (c) uttalar motionärerna att om riksdagens målsättningar i missbruksfrågorna skall kunna förverkligas, arbetet måste ske på bred front. Alla myndigheter måste gemensamt engagera sig i det förebyggande arbetet. Motionärerna konstaterar vidare att riksdagens målsättningar inte alltid slagit igenom i den praktiska verksamheten och yrkar därför att information om de mål riksdagen satt upp i missbruksfrågorna går ut till samhällliga organ på riks-, regional- och lokalplanet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att ett engagemang från alla berörda samhällsorgan krävs för att förverkliga de åsyftade målsättningarna. En första förutsättning är, i enlighet med vad motionärerna påpekar, att informationen om målsättningarna sprids till samhällsorganen. Nämnden för alkoholfrågor har här en särskilt viktig uppgift, men också andra organ kan medverka i informationsspridningen. Motionsyrkandet erfordrar med hänsyn till det anförda inte någon riksdagens åtgärd.

I motion 1980/81:1479 (yrkandena 2 och 3) av Eric Enlund m. fl. (fp) pekas på det arbete som utförts i och med genomförandet av den s. k. langningskampanjen och den fortsatta informationssatsning SAMO:s förslag till fortsatt fördjupad och breddad information i missbruksfrågorna innebär men betonas samtidigt att dessa kampanjer inte får bli engångsföreteelser. Enligt motionärerna är fortsatta stora informationskampanjer riktade till ungdomar och deras föräldrar angelägna, och vikten av ett samarbete med de ideella organisationerna understryks. Det framhålls också som viktigt att man hävdar kravet på ett alkoholfritt alternativ i alla sammanhang. Alkoholinformationen bör också enligt motionen belysa effekterna av de alkoholseder som innebär en direkt påtryckning att bli eller förbli alkoholkonsument. Slutligen understryks att det är viktigt att alkohol- och narkotikafrågorna varaktigt ges en förstärkt plats i skolans undervisning.

I motion 1980/81:845 av Sven Johansson (c) pekas också på vikten av intensifierad information i synnerhet bland barn och ungdom om riskerna med alkoholbruk. Föräldrarnas ansvar för barnen betonas. Det framhålls att

informationen måste sträva efter att avlägsna den positiva attityden och den kommersiellt betingade glorien kring alkoholförtäringen och ersätta den med samma starka reaktion som nu vänder sig mot bruket av narkotika. Motionären anser också att de många inslagen av skålande och drickande i TV måste bort.

I den ovan delvis behandlade motionen 1980/81:1912 (yrkande 3) framhålls att utöver de målgrupper SAMO angett för den informations- och utbildningsinsats som avses äga rum under budgetåret 1981/82 – i skolorna, bland de värnpliktiga samt för personal inom mödra- och barnhälsovården – informationen bör inriktas på grupper i eftergymnasial utbildning, exempelvis bland studerande vid högskolor, folkhögskolor och AMU-center. Motionärerna framhåller att det är viktigt att man i informationen kring drogfrågorna betonar det personliga ansvarstagandet och människors inneboende förmåga att gemensamt påverka sin situation, visar på positiva alternativ till en passiviserande tillvaro och ger barn och ungdomar vägledning om att de själva kan vara med och utforma en aktiverande och meningsfull fritid.

Utskottet anser att vad motionärerna anfört väl stämmer överens med vad riksdagen enligt den ovan lämnade redovisningen tidigare uttalat i fråga om vilken målsättning som skall gälla för information rörande alkohol och narkotika. Utskottet vill vidare erinra om att arbetsgruppen för insatser mot överlåtelse av alkohol till ungdom fått tilläggsdirektiv att planera och ansvara för den fördjupade opinionsbildning mot drokkulturen som föreslagits av SAMO. Finansieringen av opinionsbildningen har berörts i det föregående. I tilläggsdirektiven anförs att erfarenheter och resultat från den pågående aktionen bör analyseras innan inriktning och målgrupper fastställs för den fortsatta opinionsbildningen. Utskottet anser dock att de ungdomar som finns i den eftergymnasiala utbildningen är en så självklar målgrupp att motion 1980/81:1912 i här aktuell del kommer att bli tillgodosedd utan någon riksdagens åtgärd.

Vid förra årets riksmöte behandlade utskottet frågan om TV:s roll vid opinionsbildningen i drogfrågor och erinrade då om att det i propositionen om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m. (1977/78:91, s. 195) anförts att programföretagen bör besinna sitt ansvar vid speglingen av bruket av olika gifter, t. ex. alkohol. Någon särskild avtalsföreskrift av denna innebörd ansågs dock inte böra meddelas. Riksdagen anslöt sig till dessa uttalanden. Utskottet förklarade att det ankommer på programföretagen själva att utforma programverksamheten inom de gränser som följer av radiolagen och avtalet med staten och avstyrkte motionen. Utskottet anser att samma förhållande fortfarande föreligger och anser det därför inte erforderligt med något riksdagens uttalande i denna del.

Med hänsyn till det anförda påkallar motionsyrkandena inte något riksdagens initiativ.

I motion 1980/81:1252 (yrkande 7) av Olof Palme m. fl. (s) framhålls att

det är viktigt att den utbildningsåtgärden för mödravårds- och barnhälsovårdspersonal rörande missbruksfrågor som föreslagits av SAMO och som avses bli finansierad med medel som anvisats för innevarande budgetår inte blir en engångsåtgärden. Motionärerna vill att åtgärden skall leda till ett engagemang som möjliggör att alla sjukvårdsområden sätter in kraftiga resurser. Motionärerna föreslår att 2 milj. kr. avsätts för utbildningsinsatser under nästa budgetår och att därför medelsanvisningen under anslaget J 9 räknas upp i motsvarande mån.

I detta sammanhang vill utskottet redovisa följande.

Inom socialstyrelsen har en arbetsgrupp utarbetat rapporten Missbruk och graviditet (Socialstyrelsen anser 1980:4). Vidare har socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor framställt en videokassett angående gravida missbrukare. Nämnden kommer också att ge ut en bok, som är avsedd för mödra- och barnhälsovårdens personal. Till boken kommer att ges ut en studiehandledning. På det lokala planet har vissa utbildningsinsatser redan gjorts. Sålunda har exempelvis länskommittén för hälsoupplýsning i Stockholms län utarbetat ett utbildningskompendium, Alkohol, narkotika och fosterskador. Kompendiet är i första hand avsett för mödra- och barnhälsovårdens personal.

Socialutskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att utbildningsinsatser av det slag SAMO föreslagit inte blir av engångskaraktär. Utskottet anser dock att utbildning rörande missbruksfrågor bör ingå som ett naturligt led i landstingens utbildningsprogram för mödravårds- och barnhälsovårdspersonal. Den över statsbudgeten för innevarande budgetår finansierade utbildningen måste därför ses som ett sätt att stimulera till nya och fortsatta insatser på området. I fortsättningen bör utbildningsverksamheten kunna drivas utan extra medelstillskott från staten.

Utskottet – som också hänvisar till vad som i ett följande avsnitt anförs om åtgärder då det gäller kvinnliga missbrukare och då särskilt gravida kvinnor (s. 21) – avstyrker motionsyrkandet.

I flera motioner framställs yrkanden som helt eller delvis avser nöjesverksamhet eller andra fritidsaktiviteter i alkoholfri miljö för ungdomar.

För innevarande budgetår har anvisats 2 milj. kr. för försök med nöjesverksamhet i alkoholfri miljö. Härutöver har socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor för år 1980 förfogat över ett belopp på 7 milj. kr. från allmänna arvsfonden för att driva försöksverksamhet med fritidsaktiviteter med alkoholpolitisk anknytning. De projekt som har fått stöd drivs av kommuner och organisationer och omfattar en rad olika aktiviteter, bl. a. gängbearbetning, grannskapsarbete och nya verksamhetsformer inom föreningslivet.

I den ovan delvis behandlade motionen 1980/81:1252 (yrkande 4) yrkas att det under anslaget J 6 Bidrag till alkoholpolitikliniker och vårdcentraler m. m. skall anvisas 6 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit. Medlen skulle användas till en försöksverksamhet i kommunal regi där man i samverkan

med ungdomsorganisationer och andra folkrörelser genomför kommunala handlingsprogram för att komma till rätta med alkohol- och narkotikaproblem bland ungdom i utsatta miljöer. Av ett antal exempel på insatser som motionärerna anser skulle kunna bli bidragsberättigade kan nämnas följande, nämligen föräldrautbildning i folkrörelseregi, där både barn och vuxna deltar; utbildning och handledning av frivilliga medarbetare inom socialvården, t. ex. kontaktpersoner och kontaktfamiljer; ökat öppethållande på ungdoms- och fritidsgårdar; gemenskapslokaler i belastade bostadsområden; ökat stöd till föreningsaktiviteter och stöd till drogfri, icke-kommersiell nöjesverksamhet.

Utskottet vill för sin del framhålla att de medel som i budgetpropositionen beräknas för socialstyrelsens informationskampanjer och övriga informationsåtgärder inom förevarande områden, 9,25 milj. kr., i viss utsträckning bör kunna disponeras för försök med fritidsverksamheter med alkoholpolitisk anknytning eller för liknande ändamål. I sammanhanget erinrar utskottet också om den ovan behandlade kampanjen mot drogkulturen, där inriktningen ännu inte slagits fast. För försök av det slag som tas upp i motionen kan det också finnas möjlighet att få bidrag från det anslag på socialhuvudtiteln (A 3) som är avsett för forsknings- och utvecklingsinsatser samt försöksverksamhet. Utskottet är inte berett att härutöver förorda en ökad medelsanvisning för sådana försök som anges i motionen. Vid denna bedömning beaktar utskottet att kommunerna har ett eget ansvar för att åstadkomma goda ungdomsmiljöer och också att många kommuner utan särskilt statligt stöd söker att på olika sätt finna nya former för att skapa sådana miljöer eller att eljest motverka drogmissbruk.

I motion 1980/81:1479 (yrkande 4) framställs också ett yrkande som syftar till att det skall klarläggas i vilka former samhället skall ge stöd till de alternativ som det ideella föreningslivet och kommunerna kan erbjuda till träffpunkter där alkohol eller andra droger förekommer.

Denna motion kan i viss mån besvaras under hänvisning till vad som nyss anförts om yrkande 4 i motion 1980/81:1252. Härutöver bör tilläggas följande. Som motionärerna påpekar innebär det ett visst stöd för alkoholfria träffpunkter för ungdomar om man ändrar gällande utskänkingsregler. Huruvida det – trots vad utskottet ovan anfört – skall utgå något reguljärt stöd till sådana alternativa verksamheter som motionärerna åsyftar är en fråga som ligger inom ramen för SAMO:s fortsatta arbete. Motionsyrkandet påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd.

Merparten av de medel som under budgetåren 1978/79 och 1979/80 ställts till socialstyrelsens disposition för information i alkoholfrågor har använts för insatser på arbetslivets område. För innevarande budgetår höjdes medelstillelningen betydligt. Av de 9,25 milj. kr., som disponeras av myndigheten, är 5,25 milj. kr. avsedda för riksomfattande informationskampanjer och kompletterande informationsåtgärder om alkohol och andra missbruksmedel, däribland informationsverksamhet genom arbetslivets organisationer. 2

milj. kr. för informationsverksamhet beträffande andra än arbetslivets organisationer och 2 milj. kr. för nöjesverksamhet i alkoholfri miljö. Av beloppet 5,25 milj. kr. har ca 3 milj. kr. använts till arbetslivsinformation. När nämnden för alkoholfrågor, som fördelar medlen, år 1978 initierade kampanjen alkohol och arbetsliv fastställde nämnden principerna för kampanjens uppläggning, och utifrån denna fick arbetsmarknadens parter utforma sina insatser. Arbetsgivarparten har fått ca 14 % medan resten delats mellan LO, TCO och SACO/SR i proportion till medlemsantal. För en särskild utvärdering av kampanjen har drygt 300 000 kr. avsatts.

I motion 1980/81:1252 (yrkande 3) föreslås att för nästa budgetår 6,5 milj. kr. för arbetslivskampanjer anvisas under ett nytt förslagsanslag benämnt Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet. Fördelningen av medlen föreslås ske på så sätt att de fackliga huvudorganisationerna för kamratstödjande insatser erhåller ett stöd motsvarande 2 kr. per medlem.

Som framgår av den tidigare framställningen föreslår regeringen att för nästa budgetår anvisas medel under anslaget J9 som innebär bl. a. att socialstyrelsen får disponera samma belopp som för innevarande budgetår, 9,25 milj. kr., för information på alkoholområdet. Det bör därför enligt utskottets mening finnas utrymme för att inom den av regeringen förordade ekonomiska ramen använda minst samma belopp som under innevarande budgetår, ca 3 milj. kr., för insatser inom arbetslivsområdet. Här bör vidare erinras om att SAMO efter framställning från LO och TCO har att pröva frågan huruvida medel för insatser inom arbetslivet skall tillföras organisationerna direkt över ett särskilt anslag i stället för att, som nu är fallet, fördelas av nämnden för alkoholfrågor. Med hänsyn till det anförda och med beaktande av att frågan om en medelsanvisning som ger ytterligare utrymme för insatser inom arbetslivet får bli beroende av resultatet av den utvärdering som skall göras avstyrks motionsyrkandet.

Vård och behandling

Då det gäller vården av alkohol- och narkotikamissbrukare spelar institutionerna en stor roll. Det är visserligen en allmän strävan att i allt större utsträckning utnyttja öppna vårdformer, men man måste räkna med att institutionerna även i fortsättningen kommer att ha en väsentlig betydelse från vårdsynpunkt. Inte minst behandlings- och inackorderingshemmen är och kommer även framdeles att vara viktiga länkar i den vårdkedja för den enskilde missbrukaren som de för vården ansvariga bör söka åstadkomma.

Vid halvårsskiftet förra året fanns det vid vårdanstalterna sammanlagt 2 409 platser, varav 1 556 vid allmänna anstalter. I inackorderingshem för alkoholmissbrukare fanns sammanlagt 1 679 platser fördelade på 117 hem. Motsvarande siffror år 1970 var 936 och 49. När riksdagen år 1978 antog sitt

program för bekämpandet av narkotikamissbruket fanns 180 platser i inackorderingshem/behandlingshem för narkotikamissbrukare. Vid halvårs-skiftet förra året hade platsantalet stigit till 290. Under innevarande budgetår beräknas 108 nya platser inrättas.

I budgetpropositionen beräknas medel så att det under nästa budgetår kan anordnas ytterligare 80 platser vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare.

Utskottet biträder regeringens förslag och avstyrker motion 1980/81:934 av Per Israelsson m. fl. (vpk), såvitt i motionen hemställs om åtgärder för att med statligt stöd väsentligt utöka antalet vårdplatser för vård av missbrukare. Utskottet erinrar i sammanhanget om den vårdplanering som pågår inför den huvudmannaskapsreform som skall träda i kraft den 1 januari 1983 (se SoU 1979/80:44). Motionen i övrigt påkallar inte heller någon riksdagens åtgärd. Det är som motionärerna påpekar angeläget att olika åtgärder vidtas av de vårdansvariga för att motverka återfall för personer som kunnat förmås att upphöra med missbruk av alkohol och narkotika. Med bortscende från vad som sägs om övervakning ligger motionärernas synpunkter helt i linje med det synsätt som präglar den nya socialtjänstlagstiftningen.

I motion 1980/81:1912 (yrkande 2) av Rune Gustavsson m. fl. (c) tas upp en rad frågor om missbrukarvården. Motionärerna understryker vikten av att missbrukarvård så långt möjligt sker på frivillig väg, att den sätts in på ett tidigt stadium, att den uppsökande verksamheten byggs ut och att vården görs effektivare och bildar en fungerande vårdkedja, liksom att utbudet av vårdformer är varierat. Missbruksfrågorna bör bli en av huvuduppgifterna för den nya socialtjänsten. Det är också nödvändigt att man ägnar ökad uppmärksamhet åt drogbruket bland kvinnor och vidtar åtgärder som förebygger att fosterskador uppstår som följd av mödrarnas drogmisbruk. Motionärerna understryker också bl. a. vikten av ökade kunskaper om missbruksfrågorna hos social- och sjukvårdspersonalen.

Då det gäller den förstnämnda frågan vill utskottet erinra om att socialberedningen nyligen lagt fram ett betänkande (SOU 1981:7), vari enhälligt föreslås en ny lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Lagen är avsedd att komplettera socialtjänstlagen i de fall missbrukare av alkohol eller narkotika inte kan beredas nödvändig vård i frivilliga former. Förslaget utgår från att all vård av vuxna missbrukare skall ha den inriktning som anges i socialtjänstlagen och bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Undantag från principen om självbestämmande kan bara göras om det finns ett tvingande vårdbehov som inte är möjligt att tillgodose genom insatser enligt socialtjänstlagen eller annan lag, t. ex. sjukvårdslagen. LVM öppnar i sådana fall möjlighet att under vissa förutsättningar besluta om den nödvändiga vården oberoende av den enskildes samtycke. Riksdagen får anledning att senare i år ta ställning till lagförslaget sedan regeringen lagt fram proposition med anledning av

betänkandet. Därvid får riksdagen pröva även andra frågor som tas upp av motionärerna och som behandlas i betänkandet, bl. a. frågan om förvaltningen av sjukpenning och pension för missbrukare.

De åsikter i fråga om vården av missbrukare som i övrigt kommer till uttryck i motionen synes stå väl i överensstämmelse med innehållet i den socialtjänstlagstiftning som skall träda i kraft vid det kommande årsskiftet. I lagen stadgas (11 §) att socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Nämnden skall bl. a. genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om de hjälpmöjligheter som finns. Nämnden skall stödja den enskilde missbrukaren och se till att han får den hjälp eller vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Socialtjänstens insatser för att bekämpa missbruk förutsätts bli en viktig del av verksamheten. Insatser för att motverka missbruk bland barn och ungdomar bör få särskild uppmärksamhet.

Här bör också erinras om att det i många kommuner pågår ett intensivt metodutvecklingsarbete på missbrukssidan inom ramen för det reguljära sociala arbetet. En stor del av detta arbete har dokumenterats och via Svenska kommunförbundet kommit andra kommuner till del. Planeringen i kommuner och landsting inför genomförandet av den nya sociallagstiftningen medför behov av en inventering av befintliga resurser, vilket i sin tur kan leda till omprioriteringar och bättre resursutnyttjande. I detta sammanhang bör påpekas att överflyttningen av huvudmannaskapet för institutionerna bör vara ägnat att förbättra förutsättningarna för att åstadkomma en sammanhållen vårdkedja för den enskilde missbrukaren.

Allt större uppmärksamhet har under senare år riktats mot kvinnors alkoholvanor. Dryckesmönstret har utjämnats mellan män och kvinnor, vilket inneburit en kraftig ökning av alkoholkonsumtionen bland främst yngre kvinnor. Ett särskilt skäl för att göra insatser då det gäller alkoholmissbruket bland kvinnor är att det alltmer klarlagts att betydande risker är förenade med missbruk under graviditeten. Flera undersökningar har visat att ett missbruk hos modern inte bara medför en allvarlig social belastning utan att det också ökar risken för fosterskador. Försök med att utveckla metoder för uppspårning och behandling av gravida kvinnor med alkohol- eller narkotikaproblem har pågått sedan 1977 i Göteborg och sedan 1978 i Stockholm. Verksamheten i Göteborg har permanentats. I socialstyrelsens skrift, Missbruk och graviditet (Socialstyrelsen anser 1980:4) redovisas försöksverksamheterna i korthet. I samma skrift finns en redovisning av kunskapsläget på området liksom rekommendationer om information och stödåtgärder vid missbruk hos en gravid kvinna. Rapport om verksamheten i Stockholm kommer att presenteras under våren 1981.

Hälso- och sjukvårdsnämnden vid Stockholms läns landsting har vidare i maj 1980 beviljat medel för en 5-årsperiod för ett behandlingsteam för gravida missbrukare inom Huddinge sjukhus upptagningsområde. Vidare

övervägs ett projekt med ett till teamet knutet behandlingshem för gravida missbrukare.

Socialberedningen har i uppgift att bl. a. utreda frågan om vilka medel som bör stå mödra- och socialvården till buds för att i akuta situationer genomföra nödvändig vård i fall av missbruk som allvarligt hotar det väntade barnets hälsa. Enligt vad utskottet inhämtat planerar beredningen att under året avge ett betänkande rörande denna fråga.

Såsom tidigare redovisats har SAMO i sin rapport uttalat att man anser det viktigt att ett utvecklingsarbete kommer till stånd i syfte att göra vårdinsatserna bättre anpassade till de kvinnliga missbrukarnas behov och har därför föreslagit fortsatt stöd till det s. k. KARTAD-projektet vid karolinska sjukhuset. I årets budget har i överensstämmelse med vad som tidigare redovisats under anslaget J 6 upptagits 1 milj. kr. avsedda för en specialmottagning för kvinnor med alkoholproblem i tidigt skede.

Här bör också nämnas att utskottet under avsnittet Informationsfrågor m. m. har behandlat frågan om utbildning av mödra- och barnhälsovårdens personal i missbruksfrågor.

En rad insatser har under senare år gjorts för att förbättra kunskaperna hos olika personalgrupper om drogmisshuset och följderna av detta. Bl. a. har utbildning bedrivits i form av särskilda studiedagar för olika personalkategorier. Särskilt informationsmaterial har också tagits fram. Bl. a. har socialstyrelsen utarbetat en informationskrift för sjukvårdspersonal om cannabis och marijuana.

Utskottet anser med hänvisning till den lämnade redovisningen att motionsyrkandet kommer att tillgodoses utan något riksdagens initiativ. Yrkandet avstyrks.

Försöksverksamhet med tillnyktringsenheter startade år 1977 och pågår fortfarande. En tvåårig försöksverksamhet har avslutats i Landskrona, Karlstad och Gävle medan försök fortfarande pågår i Skövde, Göteborg, Solna, Luleå, Gällivare och Malmö. I Stockholm har en försöksverksamhet startat i början av året. Samtliga försöksverksamheter bedrivs vid fristående enheter, som är anknutna antingen till sjukvården eller till socialvården. I samtliga försök ingår dock personal med medicinsk kompetens. Utvärderingen av försöksverksamheterna pågår under ledning av socialdepartementet. Utvärderingsgruppen har i december 1979 avgivit en preliminär rapport. I denna behandlas försöksperioden fram till halvårsskiftet 1979. Den ledningsgrupp som finns i departementet beräknas avge en slutrapport hösten 1981.

I motion 1980/81:1252 (yrkande 2) av Olof Palme m. fl. (s) framhålls angelägenheten av att utvärderingen påskyndas. Enligt motionärerna bör riksdagen begära att regeringen därefter lägger fram ett förslag i frågan om inrättande av tillnyktringsenheter senast i nästa års budgetproposition. Syftet bör enligt motionärerna vara att resurserna för tillnyktring och avgiftning

snabbt skall kunna byggas ut så att akut berusade människor kan få omedelbar vård.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att utvärderingen kommer till stånd så snabbt som möjligt. Det bör ankomma på regeringen att på grundval av resultatet av utvärderingen överväga vilka åtgärder de gjorda försöken bör föranleda. Motionsyrkandet bör med hänsyn till det anförda inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion 1980/81:1247 av Ulla Johansson m. fl. (s) pekas på behovet av förbättrade möjligheter till vård av personer som omhändertagits enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m. m. (LOB) i Växjö med omnejd. Medlen till detta skulle enligt motionärerna kunna tas ur anslaget till försöksverksamhet med tillnyktringsenheter.

Den medelsanvisning som föreslås i årets budgetproposition har beräknats med hänsyn till den redan pågående försöksverksamheten. I enlighet med vad som anförts i det föregående är det viktigt att försöken slutförs och utvärderas så snabbt som möjligt. Utskottet är därför inte heller berett att tillgodose motionen genom en uppräknig av den föreslagna medelsanvisningen. Motionen avstyrks således.

I motion 1980/81:1252 (yrkande 1 och yrkande 5 delvis) framhålls att i avvaktan på en förändring och förenkling av statsbidragssystemet staten bör genom bidrag till försöks- och utvecklingsarbete stödja utvecklingen mot en mer öppen vård med aktiva behandlingsinsatser. En vidgad satsning på försöksverksamhet som rör samverkan och samordning är synnerligen angelägen. Försöksverksamhet bör också initieras i syfte att få fram alternativa behandlingsmodeller och utveckla behandlingsmetodiken inom traditionella vårdorgan. Motionärerna föreslår att under anslaget J 8 Bidrag till organisationer m. m. 2 milj. kr. anvisas för försök av angivet slag. Bidrag skall enligt förslaget kunna utgå till både kommuner och organisationer.

Försöksverksamhet i syfte att åstadkomma förnyelse av den öppna vården pågår både genom projekt som stöds med bidrag från staten och genom sådana som helt bekostas av landsting och kommuner. Exempel på statligt stödda verksamheter är t. ex. de alkoholpolikliniker som nu är föremål för utvärdering. Det finns anledning att räkna med att resultaten skall kunna ge underlag för ställningstaganden beträffande den framtida utformningen av mottagningar inriktade på missbruk i tidiga skeden. Inom karolinska sjukhuset pågår det tidigare nämnda s. k. KARTAD-projektet som är en försöksverksamhet med samordning av vård- och behandlingsresurser för alkoholskadade. Samarbetet mellan socialvård och sjukvård har behandlats av SAMO, som har föreslagit att försöksprojekt startas. Kostnaderna har beräknats till 2,5 milj. kr. Utskottet har i det föregående föreslagit att riksdagen anvisar medel så att SAMO:s förslag kan genomföras. Som ytterligare exempel på försöksverksamhet kan nämnas de försök som Svenska kommunförbundet har beskrivit i en nyligen utgiven skrift, 10 kommuners sätt att arbeta med de svårast alkoholskadade. I denna beskrivs

rehabiliteringsprojekt som pågår i kommuner av olika storlek. Av redovisningen framgår att vissa av verksamheterna drivits i samarbete med frivilligorganisationer/ideella organisationer medan andra utgjort exempel på nya sätt att använda befintliga personalresurser.

I detta sammanhang bör också nämnas att medel för projekt på såväl nykterhetsvårds- som narkomanvårdsområdet beviljas från anslaget A 3 Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet. En särskild initiativgrupp för narkomanvårdsforskning har bildats inom den delegation som bl. a. bereder ärenden rörande anslaget.

Utskottet anser med hänvisning till den lämnade redovisningen att motionen får anses tillgodosedd i här aktuell del. Yrkandena avstyrks således.

I samma motion, 1980/81:1252 (yrkande 5 delvis), yrkas att det – likaledes under anslaget J 8 Bidrag till organisationer m. m. – skall anvisas 4 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. till länkorganisationerna, för bidrag till föreningar och klientorganisationer som på olika sätt stöder människor med missbruksproblem.

Anslaget J 8 uppgår för innevarande budgetår till 14 850 000 kr. I budgetpropositionen föreslås en uppräknings medelsanvisning med 450 000 kr. Huvuddelen av den sålunda förordade medelsanvisningen, 15,3 milj. kr., föreslås utgå som bidrag till länkorganisationer, till organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare m. m. och liknande sammanslutningar, till viss konvalescentvård för narkotikamissbrukare, till kommuner, till nämnda sammanslutningar och till andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av bl. a. alkohol- eller narkotikaskadade personer.

Utskottet anser sig inte kunna biträda förslaget i motionen som synes avse en ytterligare uppräknings av de delposter som här angivits. Motionen avstyrks även i här aktuell del.

Uppspårande av alkoholmissbrukare med hjälp av den s. k. GT-metoden

Den s. k. GT-metoden bygger på att GT-värdet (gammaglutamyltransferas) i blodet ofta är förhöjt vid alkoholism. GT-värdet kan kontrolleras med ett enkelt blodprov.

Regeringen har i september 1980 givit socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga forskningens nuvarande läge beträffande den s. k. GT-tekniken och att på grundval härav lägga fram förslag i frågan om rekommendationer att använda sådan analys för att spåra, diagnostisera och behandla alkoholbetingad sjukdom. Enligt regeringens beslut bör socialstyrelsen även redovisa annan laboratoriemässig teknik för angivna ändamål. Även frågor som rör hjälpsökandes personliga integritet skall beaktas.

Det uppdrag som sålunda givits åt socialstyrelsen tillgodoser enligt utskottets mening syftet med motion 1980/81:720 av Sixten Pettersson (m), vari begärs att en utredning tillsätts för att undersöka möjligheterna att

genom mätning av de s. k. GT-värdena spåra allvarliga sjukdomstillstånd, bl. a. dold alkoholism.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *upprättande av femårsprogram på alkoholområdet*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1479 yrkande 1.
2. beträffande *återinförande av domstolarnas skyldighet att lämna statistik m. m.*
att riksdagen avslår motion 1980/81:532.
3. beträffande *ett samlat åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket*
att riksdagen avslår motion 1980/81:228 yrkande 1.
4. beträffande *samordning av samhällets resurser för bekämpande av narkotikamissbruket*
att riksdagen avslår motion 1980/81:228 yrkande 2.
5. beträffande *märkeskampanj mot narkotikamissbruket*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1634.
6. beträffande *information till samhälleliga organ om riksdagens mål i missbruksfrågorna*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1912 yrkande 1.
7. beträffande *inriktningen av informationen på drogområdet*
att riksdagen avslår motion 1980/81:845, motion 1980/81:1479 yrkandena 2 och 3 och motion 1980/81:1912 yrkande 3.
8. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:1252 yrkande 7 till *Upplysning och information på alkoholområdet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 20 850 000 kr.,
9. att riksdagen godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för *Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m.*.
10. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:1252 yrkande 4 till *Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 96 650 000 kr.,
11. beträffande *frågan om utredning rörande stöd till alkoholfria träffpunkter för ungdom*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1479 yrkande 4.
12. beträffande *nytt förslagsanslag för arbetslivskampanjer*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1252 yrkande 3.
13. beträffande *väsentligt utökat antal vårdplatser*
att riksdagen avslår motion 1980/81:934.

14. beträffande *omprövning av behandlingssystemet för alkohol- och narkotikamissbrukare*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1912 yrkande 2.
15. beträffande *utvärderingen av tillnyktringsenheterna*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1252 yrkande 2.
16. beträffande *förbättrade möjligheter till vård av personer som omhändertagits enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m. m. (LOB) i Växjö med omnejd*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1247.
17. beträffande *försöksverksamhet med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1252 yrkande 1.
18. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:1252 yrkande 5 till *Bidrag till organisationer m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 15 300 000 kr..
19. beträffande *uppspårande av alkoholmissbrukare med hjälp av s. k. GT-test*
att riksdagen avslår motion 1980/81:720.
20. att riksdagen till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 50 672 000 kr.,
21. att riksdagen till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,
22. att riksdagen till *Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 760 000 kr.,
23. att riksdagen till *Lån till byggnadsarbeten vid vårdanstalter m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,
24. att riksdagen till *Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 285 150 000 kr.,
25. att riksdagen godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnaderna vid vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare m. m.,
26. att riksdagen till *Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.

Stockholm den 19 mars 1981

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m), John Johnsson (s), Blenda Littmarck (m), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Sven-Gösta Signell (s), Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Stig Alftin (s), Karin Israelsson (c) och Lena Öhrsvik (s).

Reservationer

Fem reservationer har avgivits av de *socialdemokratiska ledamöter* som deltagit i ärendets avgörande, nämligen Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell, Stig Alftin och Lena Öhrsvik.

1. Beträffande medelsanvisning till Upplysning och information på alkoholområdet (mom. 8 i hemställan) anser reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 17 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Socialutskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att utbildningsinsatser av det slag SAMO föreslagit inte blir av engångskaraktär. Utskottet anser att utbildning rörande missbruksfrågor bör ingå som ett naturligt led i landstingens utbildningsprogram för mödravårds- och barnhälsovårdspersonal. Den över statsbudgeten för innevarande budgetår finansierade utbildningen bör ses som ett sätt att stimulera till nya och fortsatta insatser på området. Staten bör därför också nästa år anvisa särskilda medel för denna verksamhet.

Utskottet – som också hänvisar till vad som i ett följande avsnitt anförs om åtgärder då det gäller kvinnliga missbrukare och då särskilt gravida kvinnor (s. 21) – tillstyrker att 2 milj. kr. avsätts för en bred utbildningssatsning för personalen vid mödra- och barnhälsovården.

dels att utskottets hemställan under mom. 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 7 och med anledning av regeringens förslag till *Upplysning och information på alkoholområdet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 22 850 000 kr.,

2. Beträffande medelsanvisning till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. (mom. 10 i hemställan) anser reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 18 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motverka drogmissbruk" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i och för sig konstatera att de medel som i budgetpropositionen beräknas för socialstyrelsens informationskampanjer och övriga

informationsåtgärder inom förevarande område, 9,25 milj. kr., bör kunna disponeras för försök med fritidsverksamheter med alkoholpolitisk anknytning eller för liknande ändamål. Detsamma gäller de medel som beräknats för den ovan behandlade kampanjen mot drogkulturen, där inriktningen ännu inte slagits fast. För försök av det slag, som tas upp i motionen, kan också bidrag utgå från det anslag på socialhuvudtiteln (A 3) som är avsett för forsknings- och utvecklingsinsatser samt försöksverksamhet.

Men detta räcker inte. Många ungdomar upplever i dag en mycket svår situation. Alkoholkonsumtionen går allt längre ner i åldrarna. Uppgifter under senare tid tyder på en kraftig ökning av haschmissbruket bland ungdomar, framför allt i storstäderna och deras förortsområden.

Det behövs en rad insatser från samhället för att motverka denna utveckling och skapa en bättre social trygghet för barn och ungdomar. Ett viktigt led i detta är att – på det sätt som föreslås i motion 1980/81:1252 – med stöd av statliga resurser skapa goda alternativ till dåliga ungdomsmiljöer och det kommersiella kulturutbudet.

Utskottet tillstyrker därför den föreslagna medelsanvisningen på 6 milj. kr. under anslaget J 6 Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m.

dels att utskottets hemställan under mom. 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 4 och med anledning av regeringens förslag till *Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 102 650 000 kr.,

3. Beträffande nytt förslagsanslag för arbetslivskampanjer (mom. 12 i hemställan) anser reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 19 som börjar med "Som framgår" och slutar med "avstyrks motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

I strävan att vidga åtgärderna mot i första hand alkoholskadorna men även andra följer av drogmisbruk spelar enligt utskottets mening insatserna i arbetslivet en central roll. Ofta framträder en människas problem med alkohol först på arbetsplatsen. De allra flesta har säkert erfarenhet av enskilda människors alkoholproblem just från arbetslivet.

Utskottet anser att staten i fortsättningen bör ställa medel till förfogande på ett enkelt och smidigt sätt och tillstyrker motionsförslaget. Därmed frigörs drygt 5 milj. kr. som socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor kan disponera för andra angelägna insatser inom ramen för folkrörelsernas arbete. Medlen bör anvisas under ett förslagsanslag benämnt Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet. För 1981/82 bör anslaget föras upp med 6,5 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under mom. 12 bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 3 till *Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet* för budgetåret 1981/82 under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.,

4. Beträffande utvärderingen av tillnyktringsenheterna (mom. 15 i hemställan) anser reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 23 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att utvärderingen kommer till stånd så snabbt som möjligt. Regeringen bör på grundval av resultatet av utvärderingen överväga vilka åtgärder de gjorda försöken bör föranleda och i enlighet med motionsyrkandet redovisa förslag i frågan senast i nästa års budgetproposition.

dels att utskottets hemställan under mom. 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *utvärderingen av tillnyktringsenheterna* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Beträffande försöksverksamhet med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården och beträffande medelsanvisning till Bidrag till organisationer m. m. (mom. 17 och 18 i hemställan) anser reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 24 som börjar med "Utskottet anser med" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att genom den överenskommelse som har träffats mellan staten och de båda kommunförbunden om institutionerna inom den framtida socialtjänsten (prop. 1979/80:172) har förutsättningar skapats för en sammanhållen planering av missbrukarvården från avgiftning och medicinsk vård till social rehabilitering. Som angetts ovan har en viss satsning skett på försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet. På förslag från socialdemokraterna anvisade vidare riksdagen för innevarande budgetår 1,9 milj. kr. för försök med mera behandlingsinriktade insatser vid vissa inackorderingshem.

En fortsatt satsning på försöksverksamhet som rör samverkan och samordning inom vårdorganisationen är enligt utskottets mening synnerligen angelägen. Försöksverksamhet bör också initieras i syfte att få fram alternativa behandlingsmodeller och att utveckla behandlingsmetodiken inom traditionella vårdorgan. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion 1980/81:1252 att 2 milj. kr. avsätts för försök med nya vård- och

behandlingsmetoder inom öppenvården. Bidragen, som skall kunna utgå till både kommuner och organisationer, finns redan i dag men bör ökas väsentligt och tas från en särskild anslagspost under anslaget J 8 Bidrag till organisationer m. m.

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 24 som börjar med "Utskottet anser sig inte" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening spelar olika föreningar och klientorganisationer en central roll för att stödja människor med missbruksproblem. De olika organisationerna svarar för ett värdefullt kontakttarbete som i hög grad underlättar en återanpassning till samhällslivet. Organisationernas verksamhet blir för många en fast punkt i tillvaron och början till gemenskap utan missbruk. Insatserna kan vara att finna arbete, någonstans att bo, mänskliga kontakter. Sådan verksamhet bör ges ökat stöd genom här föreslagna bidrag.

Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion 1980/81:1252 yrkande 5 delvis att 4 milj. kr. anvisas under anslaget J 8 Bidrag till organisationer m. m. Av detta belopp bör 1,5 milj. kr. gå till länorganisationerna.

dels att utskottets hemställan under mom. 17 och 18 bort ha följande lydelse:

17. beträffande försöksverksamhet med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården, att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
18. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1252 yrkande 5 och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 21 300 000 kr.,

Justitiekottets yttrande

*Bilaga***1980/81:1 y****över motion om åtgärder mot narkotikamissbruket**

Till socialutskottet

Inledning

Socialutskottet har hemställt att justitiekottet avger yttrande över motion 1980/81:228 av Sten Svensson (m) och Björn Körlof (m) om åtgärder mot narkotikamissbruket.

I motionen begärs dels ett samlat åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket (yrkande 1), dels en snabb undersökning av möjligheterna att samordna samhällets resurser för bekämpande av narkotikamissbruket i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 2).

Motionärerna anför bl. a. att narkotikaproblemet nu har nått en sådan omfattning att helt nya metoder och insatser behövs för att minska narkotikamissbruket. Enligt motionärernas uppfattning har samhället stora resurser för förebyggande och bekämpande av narkotikamissbruket, men dessa resurser är splittrade vad gäller både organisation och ansvar. Motionärerna framhåller att det krävs en snabb och effektiv organisation som har överblick över hela narkotikaproblemet och som snabbt kan ingripa, utreda, lagföra och följa upp effekterna av gjorda insatser såväl i fråga om skola, socialvård, polis m. m. som i fråga om kriminalvården och samhällets narkomanvård.

Som förslag till åtgärder inom justitiekottets beredningsområde nämner motionärerna bl. a. en kraftigare straffskärpning för narkotikabrott. För att försvåra langning och fortsatt missbruk av narkotika måste enligt motionärerna även innehav av små mängder av narkotika beivras och inte bli föremål för åtalseftergift. Motionärerna vänder sig också mot de möjligheter som finns till permissioner från kriminalvårdsanstalter. Permissionsmöjligheterna i förening med en relativt låg upptäcktsrisk och lindriga straff bidrar enligt motionärerna till att göra Sverige lockande för den internationella narkotikahandlingen.

Utskottet

Utskottet – som begränsar sitt yttrande till sådana i motionen berörda frågor som hör till justitiekottets beredningsområde – avger följande yttrande.

Aktuella uppgifter om utbredningen av narkotikamissbruket i Sverige lämnas i en färsk rapport (Ds S 1980:5) från utredningen om narkotikamissbrukets omfattning (UNO). Utskottet ser med stor oro på den utbredning av narkotikamissbruket som skildras i rapporten och på den utveckling av

narkotikabrottsligheten som svarar häremot. Detta gäller inte minst den mot Sverige inriktade internationella narkotikatraffiken.

I kampen mot narkotikabrottsligheten är självfallet straffrättsliga åtgärder av betydelse, och härvidlag kommer utformningen av straffbuden i blickpunkten. Vikten av enbart kriminalpolitiska åtgärder får emellertid inte överskattas. I kampen mot narkotikan erfordras inte minst olika förebyggande åtgärder, verksamma insatser på vårdsidan samt satsningar inom polisens och tullväsendets verksamhetsområden.

Beträffande sådana åtgärder inom strafflagstiftningens ram som berörs i motionen skall nämnas att utskottet f. n. har till behandling en proposition (1980/81:76), vari föreslås att minimistraffet för grovt narkotikabrott och för grov varusmuggling avseende narkotika höjs från nuvarande ett år till två år. I propositionen föreslås vidare en höjning av maximistraffet för normalbrott från två till tre år. Till behandling i samma ärende föreligger också yrkanden i motioner om bl. a. andra skärpningar av de straff som föreskrivs i narkotikastrafflagen och om innebörden av de omständigheter som skall ligga till grund för bedömningen av om ett narkotikabrott skall anses grovt.

För straffrättskipningen avseende narkotikabrott är tillämpningen av bestämmelserna i rättegångsbalken om åtalsunderlåtelse av betydelse. På detta område har riksåklagaren tid efter annan utfärdat anvisningar i cirkulär till landets åklagare. De senaste anvisningarna för åtalsunderlåtelse i fråga om innehav av mindre mängder narkotika utfärdades i början av år 1980 (riksåklagarens cirkulär RÅC I:94). Anvisningarna innebär en inte oväsentlig skärpning i förhållande till vad som tidigare gällde och avses leda till åtal också mot de smålangare som bildar sista ledet i hanteringskedjan. Den restriktivitet i tillämpningen av bestämmelserna om åtalsunderlåtelse som riksåklagaren sålunda har förordat är, såsom utskottet föregående år uttalat (JuU 1979/80:25), väl motiverad med hänsyn till den allvarliga utvecklingen på narkotikaområdet. Innan de nya anvisningarna har tillämpats någon längre tid anser utskottet att det inte bör övervägas ytterligare skärpningar i den riktning som motionärerna förespråkar.

Till belysning av motionsspörsmålet kan vidare nämnas att regeringen i dagarna har lagt fram en proposition (1980/81:106) vari föreslås att en straffbestämmelse införs avseende sådana fall där obehöriga ringer in recept på narkotikapreparat och andra läkemedel. Enligt förslaget förenklas vidare reglerna om förverkande av narkotika, injektionssprutor och kanyler. Här kan också nämnas att inom brottsförebyggandet rådet (BRÅ) arbete pågår med att se över brottsbeskrivningarna i narkotikastrafflagen.

Vad härefter gäller satsningar inom de brottsbekämpande organen vill utskottet peka på att en betydande utbyggnad av polisens resurser för att bekämpa narkotikabrottsligheten har genomförts under senare år. Bl. a. har särskilda narkotikarotlar inrättats i 24 polisdistrikt. Senast har dessa budgetåret 1980/81 tillförts 16 nya polismanstjänster. För det kommande

budgetåret aviseras att den personal som är avdelad för narkotikafrågor skall förstärkas genom att ytterligare polismanstjänster disponeras för ändamålet (prop. 1980/81:100 bil. 5, s. 33). Det ofta komplicerade arbetet med att utreda narkotikabrottsligheten kan därigenom göras ännu effektivare. Också i fråga om det internationella polisarbetet mot narkotikabrottsligheten sker från svensk sida en fortlöpande förstärkning av insatserna.

En inom rikspolisstyrelsen tillsatt arbetsgrupp (SPANARK-gruppen) har i juni 1980 lagt fram en rapport vari behandlas olika åtgärder för att förbättra narkotikaspaningen. Bl. a. denna rapport har legat till grund för en framställning i december 1980 från rikspolisstyrelsen till regeringen om lagändringar i syfte att skapa bättre möjligheter för polisen att använda tekniska hjälpmedel under spaning och utredning i fråga om narkotikabrott. Med anledning av framställningen har regeringen den 26 februari 1981 utfärdat tilläggsdirektiv i ämnet till tvångsmedelskommittén (Ju 1978:06).

Också inom kriminalvården skapar narkotikamissbruket stora problem. Det har beräknats att 25–30 % av dem som tas in på kriminalvårdsanstalterna missbrukar droger (prop. 1980/81:100 bil. 5, s. 13). Ett ökande antal intagna avtjänar långa fängelsestraff för grova narkotikabrott.

En självklar strävan måste enligt utskottets mening vara att intagna utan narkotikaproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika. Lika självklart är att missbrukarna avskärs från tillförsel av droger och i stället får vård för sitt missbruk. Försök med små narkotikafria avdelningar pågår f. n. vid några rixanstalter. Försöksverksamheten med en särskild behandlingskedja för intagna med narkotikaproblem, det s. k. Österåkerprojektet, har bedrivits i snart tre år. I detta sammanhang bör nämnas det särskilda försök som pågår i Stockholms och Uppsala län med s. k. kontraktsvård för narkotikamissbrukare som har begått brott (prop. 1978/79:182, JuU 39).

Ansträngningarna att dela upp de intagna efter narkotikaberoende och behandlingsbehov har fått stöd genom en nyligen genomförd ändring i lagen om kriminalvård i anstalt. Genom ändringen infördes en ny bestämmelse om rätt att förelägga en intagen att lämna urinprov även om man inte har någon direkt misstanke om att han är narkotikapåverkad (prop. 1980/81:1, JuU 8, rskr 32, SFS 1980:930). Här kan också nämnas den successivt utbyggda verksamhet med visitationspatruller som bedrivs för att förhindra insmuggling och förekomst av bl. a. narkotika på anstalterna.

När det gäller förekomsten av narkotika inom kriminalvårdens anstalter kan här också erinras om att utskottet, i samband med behandlingen av motioner i ämnet, slagit fast att det inte är godtagbart att intagna som är dömda för grova narkotikabrott under anstaltstiden inte kan avhållas från att bedriva narkotikahandel ute i samhället (JuU 1980/81:4). Utskottet framhöll i sammanhanget att en skärpning av verkställighetsreglerna kan framstå som motiverad. En sådan skärpning kan dock enligt vad utskottet underströkt komma i konflikt med de principer som präglar svensk kriminalvård och som går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd

och differentiering, främja de intagnas samhällsanpassning och motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet.

Att göra en avvägning mellan de motstående intressen som sålunda finns ankommer på en föregående år tillsatt utredning om vissa frågor rörande permissioner från kriminalvårdsanstalter m. m. (Ju 1980:03). Utredningen har vidare att uppmärksamma frågan om val av anstalt eller anstaltsavdelning för sådana intagna som har gjort sig skyldiga till grova narkotikabrott eller annan allvarlig brottslighet samt tillämpningen av bestämmelserna om brevgranskning, telefonsamtal och besök beträffande den nämnda kategorin intagna. Utredningen beräknas redovisa resultatet av sitt arbete under första halvåret 1981.

Det kan här tilläggas att kriminalvårdsstyrelsen i februari 1981 tillsatt en ledningsgrupp för samordning av verkets åtgärder mot narkotikamissbruk på kriminalvårdsanstalterna. Ledningsgruppen har till uppgift bl. a. att fortlöpande följa omfattningen och spridningen av missbruket, att föreslå åtgärder mot missbruk samt att följa den lagstiftning som berör åtgärder mot missbruk inom kriminalvården.

Frågor om narkotikaproblemen inom kriminalvårdens anstalter uppmärksammas också i ett antal under den allmänna motionstiden i år väckta motioner som kommer att behandlas av utskottet senare i vår.

Motbakgrund av vad som sålunda har redovisats om olika vidtagna eller förestående åtgärder finner utskottet några ytterligare åtgärder inom justitieutskottets beredningsområde med anledning av det här behandlade motionsyrkandet (yrkande 1) inte vara påkallade.

När det gäller de organisatoriska insatser mot narkotikamissbruket som efterlyses i motionen vill utskottet först understryka att det inte finns skäl att för beivrandet av narkotikabrottsligheten överväga att tillskapa en ordning som avviker från den som gäller för beivrande av brott i allmänhet. De grundläggande reglerna i rättegångsbalken om förundersökning och lagföring, som styr verksamheten inom polisväsendet, åklagarväsendet och domstolarna, måste alltså enligt utskottets mening principiellt gälla också för beivrandet av narkotikabrottsligheten. Även den organisatoriska indelningen av rättsväsendets myndigheter bör bestå. En annan sak är frågan om behovet av ett vidgat samarbete, främst på det lokala planet, mellan de brottsbekämpande myndigheterna och sociala myndigheter, skola, organisationer m. fl.

När det gäller samverkan mellan berörda myndigheter kan nämnas föreskrifterna i polisinstruktionen (1972:511) om den särskilda skyldigheten för polisen att fortlöpande samarbeta med socialvårdsmyndigheterna. Föreskrifter om samarbete finns också i cirkuläret (1970:513) till socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, samtliga länsstyrelser, polismyndigheter, länskolnämnder, barnavårdsnämnder och skolstyrelser om intensifierat samarbete mellan barnavårdsnämnd, skola och polis. I det cirkuläret föreskriivs

bl. a. att det för att främja planering och samordning av samhällets resurser för att förebygga och motverka brottslighet och annan missanpassning bland barn och ungdom i kommunerna bör finnas samarbetsorgan mellan framför allt barnavårdsnämnd, skola och polis.

Innehållet i cirkuläret har diskuterats i en rapport av BRÅ:s utredningsenhet (rapport 1976:2). I rapporten har också redovisats bl. a. en promemoria utarbetad inom Svenska kommunförbundet år 1972, vari presenteras en modell för samverkan mellan de kommunala nämnder som handlägger frågor rörande barn och ungdom. BRÅ har också föreslagit vissa ändringar i cirkuläret avseende medverkan på det centrala planet av BRÅ och Svenska kommunförbundet. Ändringarna har vidtagits (SFS 1976:598).

Enligt utskottets mening kan det ifrågasättas om det inte erfordras åtgärder från statsmakternas sida i syfte att åstadkomma en effektivare och längre gående samverkan mellan berörda myndigheter än som följer av det nyss nämnda cirkuläret. Vad nu har sagts gör sig särskilt gällande i belysning av de inskränkningar i möjligheten till informationsutbyte mellan myndigheter som den nya sekretesslagen leder till särskilt på det sociala området.

Utskottet vill peka på att riksdagen år 1978 antog ett förslag om väsentligt ökade insatser mot narkotikamissbruket (prop. 1977/78:105, SoU 36, rskr 363). Förslaget byggde i huvudsak på ett åtgärdsprogram, som en av regeringen tillsatt ledningsgrupp för narkotikafrågor hade lagt fram i en rapport (Ds S 1978:2) Åtgärder mot narkotikamissbruk. Huvudvikten i riksdagsbeslutet låg på en kraftig utbyggnad av vårdresurserna, kvantitativt och kvalitativt. Vikten av förebyggande insatser framhölls och en omfattande försöksverksamhet föreslogs. Vissa av de i det föregående berörda insatserna inom kriminalvården byggde också på ledningsgruppens förslag (prop. 1978/79:62, JuU 15, rskr 90. Jfr JuU 1979/80:34 s. 14).

En inom BRÅ tillsatt arbetsgrupp med bred representation från berörda myndigheter och organ, narkotikagruppen, har därefter fått i uppdrag att följa arbetet med de olika slagen av försöksverksamhet som riksdagen beslutade om. Narkotikagruppen har vidare till uppgift att verka för samordning av myndigheternas insatser på narkotikaområdet. På grundval av de undersökningar som myndigheter och utredningar utför samt aktuella lägesrapporter skall narkotikagruppen noga följa utvecklingen på narkotikaområdet, såväl inom som utom landet. Narkotikagruppen har vidare till uppgift att ta initiativ till fortsatta åtgärder inom narkotikaområdet. Som ett led i sitt arbete har narkotikagruppen i december 1979 lagt fram en lägesrapport om vissa insatser inom narkomanvården.

Frågan huruvida det vid sidan av verksamheten inom BRÅ erfordras ytterligare en central organisation i det syfte som motionärerna förespråkar ligger delvis utanför justitieutskottets beredningsområde och är därför svårbedömbär för utskottet.

Som framgår av det anförda anser utskottet att särskild vikt bör fästas vid

ett väl fungerande samarbete på det lokala planet när det gäller att bemästra narkotikaproblemen. Utskottet har därför för sin del inget att erinra mot att socialutskottet tillstyrker bifall till motionen (yrkande 2) såvitt gäller frågorna om organisation och rutiner för sådant samarbete.

Stockholm den 10 mars 1981

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Karl-Gustaf Mathsson (s) och Bonnie Bernström (fp).

Register över motionerna m. m.

Motionsyrkande	Sida i bet.	Punkt i hemställan	Reserva- tion nr (parti)
1980/81:228 yrk. 1	8	3	
1980/81:228 yrk. 2	8	4	
1980/81:532 yrk. 1 + 2	7	2	
1980/81:720	25	19	
1980/81:845 yrk. 1 + 2	15	7	
1980/81:934	20	13	
1980/81:1247	23	16	
1980/81:1252 yrk. 1	23	17	5 (s)
1980/81:1252 yrk. 2	22	15	4 (s)
1980/81:1252 yrk. 3	19	12	3 (s)
1980/81:1252 yrk. 4	17	10	2 (s)
1980/81:1252 yrk. 5	23	18	5 (s)
1980/81:1252 yrk. 7	16	8	1 (s)
1980/81:1479 yrk. 1	7	1	
1980/81:1479 yrk. 2	15	7	
1980/81:1479 yrk. 3	15	7	
1980/81:1479 yrk. 4	18	11	
1980/81:1634	14	5	
1980/81:1912 yrk. 1	15	6	
1980/81:1912 yrk. 2	20	14	
1980/81:1912 yrk. 3	16	7	

Innehållsförteckning

	Sida i bet.
Propositionen	1
Motionerna	2
Utskottet	4
Inledning	4
Vissa övergripande alkoholpolitiska frågor, m. m.	4
Åtgärder mot narkotikamissbruket	8
Informationsfrågor, m. m.	14
Vård och behandling	19
Uppspårande av alkoholmissbrukare med hjälp av den s. k. GT-metoden	24
Hemställan	25
Reservationer	27
1. Medelsanvisning till Upplysning och information på alkoholområ- det (mom. 8 i hemställan)	27
2. Medelsanvisning till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentra- ler m. m. (mom. 10 i hemställan)	27
3. Nytt förslagsanslag för arbetslivskampanjer (mom. 12 i hemstäl- lan)	28
4. Utvärderingen av tillnyktringsenheterna (mom. 15 i hemställan)	29
5. Försöksverksamhet med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården och medelsanvisning till Bidrag till organisationer m. m. (mom. 17 och 18 i hemställan)	29
Bilaga. Justitieutskottets yttrande JuU 1980/81:1 y	31